



8
D. B. S.
7
1772
4
7

DISSERTATIO INAUGURALIS IVRIS NATURALIS

DE

IVRE COGENDI

QVAM

AVCTORITATE

EXCELLENTISSIMI PHILOSOPHORVM ORDINIS

P R A E S I D E

IOANNE CHRISTIANO FOERSTER

PROFESSORE PHILOSOPHIAE PVBLICO ORDINARIO

ORD. PHIL. H. T. DECANO

PRO

SVMMS IN PHILOSOPHIA HONORIBVS

RITE OBTINENDIS

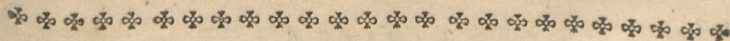
DIE XXV APRILIS MDCCCLXXII.

PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI SVBICIT

AVCTOR

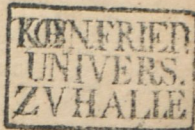
IOANNES MELCHIOR GOTTLIEB BESEKE

BVRGO - MAGDEBVRGICVS.



H A L A E

TYPIS FRIDERICI AVGVSTI GRVNERTI.



DISSENTATIO PRAEVIORUM IN HIS NATURALIS
DE
IVRE COGNENDI

CAUSAM DE IURE
EXCELLENTISSIMO PHILOSOPHO ORDINE

Cic. in Ep.

Tempori cedere, id est, necessitati parere, semper sapientis est habitum.

SVMMVS IN PHILOSOPHIA HONORIVS
INTELLIGENDI

PER XV. ANNI. CL. CLXXXIII.

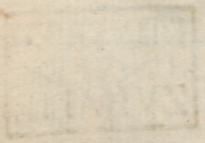
SVB LICENTIA SVBSCRIBIT

ACTOR

IOHANNES MELCHIOR GOTTLEB BECKE

H A L A

IN VITIS LIBRARIIS



ILLVSTRISSIMO DOMINO
DOMINO
CAROLO ABRAHAMO
LIBERO BARONI
DE ZEDLITZ

POTENTISSIMI BORVSSORVM REGIS
STATVS ET IVSTITIAE MINISTRO ACTVALI INTIMO,
SVPREMI SENATVS ECCLESIASTICI
PRAESIDI,
REGIARVM ACADEMIARVM CVRATORI,
DYNASTAE IN CAPSDORF ET MICHELWITZ

DOMINO SVO INDVLGENTISSIMO

HAS QVALESCVNQVE

PRIMITIAS ACADEMICAS

DEVOTISSIME OFFERT

IOANNES MELCHIOR GOTTLIEB BESEKE.



§. I.

Instituti ratio.



Recte monuit Vir Excellentissimus SCHOTT in Ephemeridibus, multa adesse, quae in doctrina iuris cogendi accuratius tradi, determinari, demonstrarique debeant. Atque idem nuperrime confiteri voluit longe Celeberr. FEDER in philosoph. pract. p. 161. *das natürliche innerliche Zwangsrecht, inquit, welches auf innerliche Gesetze, auf göttliche Gesetze, und solche Grundsätze, nach welchen das Gewissen uns richtet, gegründet ist, scheint mir ein noch nicht genug bearbeitetes Stück der Rechtswissenschaft zu seyn.* Mea quidem sententia est etiam haec iuris naturalis disciplina et maxime ardua et dignissima. Ardua scilicet, tum quia periculosissimum est determinare, qui sint casus illi, quibus ius oriatur aliis mala inferendi, qui ad contrarium plane obligati sumus, tum quia axiomata quaerenda sunt de scopo hominis essentiali, eiusdemque accidentalibus, de perfectione et dignitate actionum, de collisione officiorum in omni exercitio iuris cogendi occurrente, de exceptione legitima et iusta, de diuerso iure cogendi pro diuersitate subiecti, quod cogit

A

et

et quod cogitur, et pro diuersitate status, cui iura et obligationes inhaerent, et denique pro diuersitate iurium ipsorum et obligationum. Dignissima autem, quia illam ignorans omnino non perspicit limites iuris cogentis, vt dicunt, et humani, nec quando ius necessitatis illud humanitatis excipiat, nec qui iustus modus persequendi ius suum, nec quae defensio sit iusta habenda.

§. II.

Conamina DD. I. N. in hac materia.

Quamplurimos Iuris naturalis doctores materiae huius pertractationem plane neglexisse ex eorum systematibus potest intelligi. Sunt quidem huc et illuc principia quaedam iuris cogendi dispersa, sed nullo modo cohaerent, nec eiusmodi explicata sunt, vt dubia nulla amplius admitterent. Applicantur e. g. in doctrina de Iure necessitatis, de Iure quod ex laesione et ex delicto oritur, de iure belli, de retorsione iurium, de repressaliis, de talione, minime vero sufficiunt ad cognitionem plenam eiusmodi officiorum erga alios, aliorumque erga nos. Iam vero, cum haec omnia eiusmodi circumspersa deprehendantur, colligamus ea, et quaeramus principium aliquod vniuersale, ex quo reliqua deducenda veniant. Fuerunt quidem multi, qui sibi persuaderent, se omnia praestitisse, si laesionem externam, aut obligationem alius hominis iuri nostro respondentem, vt fundamentum iuris cogendi assumerent, sed minus recte. Huc pertinet etiam, quod in Ephemeridibus quibusdam ante aliquot menses scriptum extat, cum eruditissima VLRICI Professoris Ienensis diss. quousque coactio et vis iniquitate careat, quousque iniustitia, seu initia iuris cogendi in foro interno et externo naturali spectata. Ien. 771. indicaretur, vbi scilicet: *die Moral und das äussere Naturrecht verbindet uns zur Vernunft, und diese zu friedlichen Pflichten, und wenn uns andere darin Hindernisse setzen nur in subsidium zur Gewalt. Indem wir uns derselben überlassen, gehen wir aus der sittlichen*

sittlichen Sphaere heraus, und unterwerfen uns dem physischen Gesetze, nach welchem alles der Bestimmung der größten Kraft folgt. Aus dieser Folge von Ideen lassen sich, deucht uns fücunde Sätze berleiten. Quatenus hoc cum reliquis principiis Iuris Naturae conveniat, inquirere nostrum non est.

§. III.

Scripta quae huc referri possunt.

At, nonne disputabimus de re, quae iam extra omne dubium posita, itaque explicata est, vt nihil clarius et certius accedere possit? Habemusne eruditam VLRICI dissertationem supra laudatam? Habemus, sed alii, an in medium prolata ad explicandum ius cogendi sufficiant, an Celeberrimus Auctor materiam illam arduam et grauem plene pertractare voluerit, iudices sint. Extat quoque elegantissima DARIESTI diff. de causis belli pro aliis suscipiendi. Francof. 769. vbi quaedam de iure cogendi prolata sunt, sed est potius applicatio ad belli speciem quandam, non tractatio ipsius iuris cogendi. Edidit quoque ANTONIVS ZEPPLICHAL Iuris necessitatis principia philosophica, Wratisl. 770. sed est species solummodo iuris cogendi, quod in officiorum collisione obtinet.

§. IV.

Definitio hypothetica de Iure cogendi.

Iam vero explicemus primo naturam atque indolem iuris cogendi, deinde ostendamus, quando et quomodo nobis competat, tum denique quomodo exercendum sit. Est scilicet *Ius cogendi, ius competens nobis, alteri mala inferendi, ad ius nostrum persequendum*. Quamuis auctoritatibus in definiendo vti nequeamus, patet tamen veritas definitionis nostrae ex definitionibus inferiorum, vt iuris defensionis, iuris belli, iuris puniendi, quae ad ius cogendi, vt superius, referuntur; atque si ab his rite notio nostra abstracta sit, vt definitio superioris etiam vera esse debet.

Verum enim vero hanc definitionem non omnibus numeris abfolutam perfectamque esse lubenter concedimus, defunt potius multa, quae accuratius exprimi potuissent. Neceffe enim est, vt antequam definiamus, ea demonstremus, quae vt characteres rei necessarii adesse debent, et eousque notio clara solummodo sufficiat.

Iuris naturalis Doctores cogendi ius et ius belli, vt synonyma accipere solent, et tum ius belli locum habere docent, cum ius mala inferendi adest.

§. V.

Cogere quid?

Ad actionem aut commissiuam aut omisuiam aliquem cogere, in sensu generali significat, determinare aliquem ad agendum, hoc est, efficere, vt actio opposita ipsi fiat impossibilis. Iam vero impossibilis fit, vel moraliter, vel physice talis, illo in casu impossibilis est sub conditione euitandi mali, et coactio moralis vocatur, hoc vero simpliciter impossibilis est actio, quia vis nostra ab alia vi aut interna aut externa ad agendum determinatur, quae est coactio physica. In coactione morali neceffe est, vt ad agendum determinandus bonum, quod per commissionem actionis acquireret, aut malum cogitet, quod actione omiffa ipsi imminet. Bonum aut malum cum actione vel iam coniunctum est, vt naturale confectarium actionis, vel nunc coniungitur, illo in casu alterum ad agendum determinans nil aliud efficit, quam vt ipsi repraesentet mala, vel bona, quae cum actione coniuncta sunt, quod persuasio, consilium audit, hoc vero in casu ipse coniungit bona vel mala cum alterius actione futura. Si bona cum alterius actione quis coniungit, non dici potest, illum cogi, sin vero mala, cogi dicitur.

Hanc de coactione sententiam meam veram esse, ex diuisione officiorum seu iuris in humanum et cogens, vt DD. loquuntur, ipsaque doctrina de iure cogente patet. At dicat quispiam, ius cogens

cogens et ius cogendi nihil plane differre; sed si doctrinaliter ambo spectantur, omnino plane et sua natura diuersa sunt. Ius enim cogens, vt KOEHLER, ACHENWALL et alii volunt, est complexus officiorum, quorum violatione ius alterius perfectum violatur, i. e. alter laeditur, quo facto laeso competit ius, laedenti mala inferendi, quod posterius ad ius cogendi pertinet. Est itaque hoc in casu consecrarium aliquod iuris cogentis, hoc est, habeo ius mala inferendi, seu ius cogendi, si mihi perfecte obligatus officio suo non satisfecerit. Sed cogendi ius latius patet, quam quod solummodo ex violatione obligationis alterius perfectae seu ex laesione oriatur, seu vt alii volunt ex iure nostro perfecto, quod respondere debet obligationi alterius. En L. B. primo intuitu fontem erroris, quod ius cogendi tantummodo ex obligatione aliorum seu ex iure nostro oriatur. Falsum hoc esse, potissimum erit, de quo disputabimus.

§. VI.

Genera malorum quae inferri possunt.

Mala quae ius cogendi exercens alteri infert sunt imperfectiones, quae vel positivae vel negatiuae esse possunt, inde mala vel positiva vel negatiua, illa sunt imperfectiones in altero existentes, hae vero defectus perfectionis. Sequitur inde, vt tot malis quis affici possit, quot perfectiones possibiles sunt. Mala ergo quae vel ad animam, vel ad corpus, vel ad statum externum se referunt.

Summa cum ratione a verbo *damni* abstineo, quia a GROTIO in I. B. et P. Lib. II. Cap. XVII. §. 1 seq. et a DARIÉSIO in I N P. Spec. Sect. II. Cap. I. §. 330. p. 172. sumitur pro malo ex laesione orto. Originaria quidem significatio est, quod a *demendo* dictum sit, et est τὸ ἐλαττον, cum quis minus habet suo. Conf. LVCAS HENR. HELMER diff. de iure defensionis Hal. 751. §. 8. Icti melius loquuntur, vbi distinguunt lucrum cessans et damnum emergens, illud est malum negatiuum, hoc vero malum posituum. Vnde apparet I N, DD nimis restrinxisse *damni* significationem, et hoc male quidem, HELMER l. c. §. 8. Hinc dissensus illi de

fundamento iuris cogendi, erroresque, quod ius illud solummodo ex praevia laesione oriatur. Quo etiam factum est, ut otiosa illa distinctio iuris humanitatis et cogentis excogitaretur, vnde nil nisi confusio in enarrandis officiis hominum erga se inuicem exorta est. Quis enim ignorat, nisi plane hospes aut tyro in iurisprudencia naturali sit, omnia officia in concreto spectari debere, cum in abstracto nulla dari possit obligatio, deinde omnia officia imperfecta perfecta fieri posse, si vel in casu necessitatis exercentur, vel ut alii volunt per pactum. Melius igitur egissentl. N. DD. si, ut paucis solummodo attingam, 1. de fine hominis essentiali absoluto, et dediuerso fine hypothetico locuti fuissent, indeque obligationes suas et aliorum deriuassent; 2. deinde subordinare obligationes et cuilibet iustum suum locum designare debuissent, 3. tum denique si regulas dedissent, secundum quas exceptio in quavis collisione officiorum absolutorum cum absolutis erga se aut erga alios, absolutorum cum hypotheticis, hypotheticorum cum hypotheticis etc. instituenda esset. Sed non ignoro, vnde multa manca, ambigua, & dubia erroneaque in hodierna Iurisprudencia naturali profisciscantur, cum omnes nempe aut in recepto systemate vnum sequantur, aut in Iure civili praemissas quaerant, aut ex vaga indeterminataque idea summae perfectionis officia absoluta cum hypotheticis confundant. Nemo sollicitus fuit de fine hominis essentiali, de fine societatis, ut dicam, naturalis, quae inter homines a natura obtinet, nemo de relatione hominis erga Deum et erga alios homines cogitavit. Physicam, psychologiam et theologiam cognitionem hominis cum doctrina de officiis coniungi debere non difficile est, demonstrare.

§. VII.

Diuerforum specierum iuris cogendi fundamentum primum.

Duplex adest fundamentum, ex quo diuersae iuris cogendi oriri possunt species. Primum ex diuersitate malorum, quibus quis afficitur, alterum ex diuersitate causarum vnde hoc ius competit. Ad prioris generis referre possum, retorsionem iurium, repressalias, talionem; ad posterioris, ius defensionis et ius belli in specie

specie. De singulis, ut spatium permittit institutique ratio postulatur, breuiter agendum.

§. VIII.

Retorsio, talio, repressaliae quid?

Retorsio iurium est actio, qua eodem iure iniquo utimur in alium, quo ille in nos usus est, et ut medium adhibetur ad alterius iniquitatem coercendam amouendamque.

SAM. STRYK diff. de retorsione Iuris. Witt. 691.

Talio autem in eo a retorsione differt, ut vel idem alteri fiat, quod primus nobis fecit, quo in casu vindicta audit, aut in puniendo poena inferenda illud idem factum sit, quo alter peccauit. Quid de quolibet iustum sit, disputare nostrum non est, infra tamen generales regulae afferuntur.

IOA. GE. DARIUS diff. de lege talionis. Iena. 754.

GE. AD. STRVV diff. de talione. Iena 735.

Repressaliae sunt quaelibet facta, quibus gens gentem cogit, ut a repetitione facti, quod ipsi praecudio esse potest, absteat.

CASP. ZIEGLER diff. de iure repressalium. Wittenb. 1666.

§. IX.

Ius defensionis et ius belli.

Quoad ius defensionis atque belli notandum est, illud competere, si malum ab aggressore nobis imminet, hoc vero ob quamlibet laesionem vel iam factam vel imminuentem. Sumitur autem ius belli in sensu latissimo, pro omni iure, quo alteri mala inferuntur, non habita ratione nec qualitatibus aut quantitatis mali, quod inferitur, nec causae, unde ius mala inferendi oriatur.

GROTIUS l. c. Lib. I. Cap. III. KOEHLER Exercit. IV. §. 809.

DARIUS l. c. §. 358.

§. X.

§. X.

Ambiguitas vocis Iuris.

Diximus, ius cogendi esse ius, alteri mala inferendi, ad ius nostrum consequendum. Iam vero iuris significatio valde ambigua est. Meam sententiam ita accipe. Actio moralis, hoc est, in sensu generali cuius oppositum physice possibile est, (necessitas enim physica plane excludenda) vel ita comparata est, ut a lege praecipatur, vel non. Si prius, adest praeceptum, quod obligationem efficit, si posterius permessa est actio. In utroque casu ius habemus ad actionem illam i. e. facultatem salvis legibus agendi, et sumitur, *ius* tum pro *necessitate* morali, tum pro *facultate* morali agendi. Facultates morales, quoad ius naturae locum non habere, ex eo apparet, quia non dantur actiones indifferentes, i. e. actiones *quae in concreto* spectatae nec bonae nec malae sint. Quapropter quoties agimus (in concreto scilicet, et eiusmodi semper actio sumetur in sequentibus) aut agimus id, ad quod obligati sumus, aut non, si hoc, aut obligati non sumus, quia nulla lex adest naturalis, hoc falsum, aut quia ad aliam actionem in eodem momento fortior adest obligatio, hic cessat obligatio, quia ad actionem nobiliorem obligamur, nec adest ius tenuiorem perpetrandi actionem, quia alias daretur ius leges naturales, quibus vis obligandi adhuc inest, violandi. Quapropter certius est, in foro naturali non dari actiones, ad quas nulla adsit obligatio h. e. omnis actio (in concreto scilicet spectata ut antea monuimus) in foro naturali moraliter nobis necessaria est, seu, omne ius nostrum oritur ex necessitate morali seu ex obligatione nostra.

Eandem propositionem DARIES, Vir eximia eruditione praeditus, olim praeceptor adhuc pie colendus l. c. §. 150 seqq. demonstrare voluit et aliquantulum eadem in sequentibus usus est. Sequitur porro, nullum in foro naturali dari consilium, nullum licitum, DARIES l. c. §. 122. Sin autem de actione licita oratio est, referri debet ad diuersitatem fori, quod aut naturale et quidem inter-

internum vel externum aut civile. Actio in foro externo est licita, si talis est, quae nemo laeditur, quae tamen in foro interno per legem praecipitur; porro in foro civili licita est ea, quae solummodo per leges civiles non determinatur. Atque haec quidem est origo ambiguitatis termini iuris, quod significet, tum necessitatem agendi, i. e. si lex civilis actionem quandam sancit, tum facultatem moralem seu licentiam, si lex nihil de ista actione statuit. Sed distinctio haec in Iure naturae plane otiosa est. Patet igitur, ad evitandas antinomias naturales, ius semper pro obligatione in Iure naturae esse sumendum, quod etiam nos observabimus et sequentia magis explicabunt. Ex dictis denique intelligi potest, quid sibi velit, — *Zu einem Zweck berechtigt seyn, und zu einem Zweck verbunden seyn* — quod non rite a quibusdam explicari videtur.

§. XI.

An cuilibet iuri respondeat obligatio? quaeritur.

Vnica adhuc restat quaestio praeliminaris, quae maxime est momenti, et quidem haec, *an cuilibet iuri respondeat obligatio?* Est quaestio haec a nemine fere iuris naturalis Doctore decisa, immo ne mota quidem, sed potius ut vera et indubitata assumta. GUNDELING I. N. ac G. Cap. I. §. 54 — 57. et DARIUS I. c. §. 152. Cor. Sed rem ita accipe. Sensus quaestionis esse potest: 1) an is ipse, qui obligatus est, habeat ius? Hoc omnino affirmari debet, et ius accipitur pro necessitate agendi morali. GUNDELING I. c. §. 56. 2) an, si A obligatus, etiam B ius ad idem habeat? Otiosa est quaestio haec, nisi distinguatur eiusmodi: Si A obligatus est ad agendum vel ipsi B obligatus est, vel non; si hoc, B non habet ius, si illud, omnino, sed ius significat tum etiam nihil aliud, quam B *απο τὸ* A salus legibus i. e. sine laesione τὸ A postulare potest, ut A obligationi suae satisfaciat. Vnde apparet, propositionem illam, cuilibet obligationi respondere ius et v. v. ut uniuersalem falsam esse, cum hac limitatione autem veram, is, cui quis obligatus est, habet ius. 3) An, si mihi in alterum com-

B

perit

petit ius, is mihi obligatus sit? e.g. laesus habet ius laedentem puniendi, quaeritur: num laedens ad poenam luendam obligetur?

Cf. Notabilis argumenti diff. IO. IOA. LANGII de obligatione delinquentis ad poenam corporis. Hal. 736.

vbi recte hoc negatur. Ex natura enim poenae eiusque scopo deduci poterit, quae sit obligatio laedentis, cum laesus puniendi ius exercere velit. Quodammodo huc referendus est GUNDLING l. c. §. 57. Idem obtinere debet, si quis ob statum necessitatis mala mihi inferat, non ideo cessare potest obligatio mea ad mei defensionem. Neque sequitur ex eo, quod quis habeat ius postulandi a me factum aliquod, me esse ad factum illud obligatum, seu quod idem est, idem quod alteri moraliter necessarium est, mihi etiam esse moraliter necessarium. Atque vt hic omnis euitetur ambiguitas, notes velim sequentia. Habeo ius i. e. actio quaedam moraliter mihi necessaria est, quia lex adest, quae illam praecipit (§. antec.) vel ob statum in quo sum, vel non; si illud, aut alter in eodem statu est, quo lex actionem meae conuenientem ipsi etiam necessariam efficit, aut non; si hoc, regula illa non valet, si illud, verum est, iuri respondere obligationem. Omnes reliqui casus et magis determinari possunt, quod tamen hic non opus est, et simul a regulae nostrae vniuersali veritate faciunt exceptionem. Quaeratur e. g. an is, cui ab vim inferente, iusto scilicet, mala inferuntur, obligatus sit ad malorum perpeffionem, et responsio ex schemate nostro erit in promptu. Hoc vnum fo-
hummmodo addam, quod ob obligationes alterius erga se ipsum meae obligationes erga me ipsum non possint cessare.

Propositio illa, omni iuri respondere obligationem et vice versa, seu obligationis correlatum esse ius, originem suam sine dubio traxit ex iure ciuili, vbi in foro inque omnibus negotiis iuridicis obseruatur. At dicat quispiam, nos per pactam alteri obligationem, nobis vero ius constituere posse, ergo in pactis obtinet regula, vbi ius, ibi obligatio. Concedere hoc possumus salua nostra demon-
stratio-

stratione, volumus enim negare, propositionem illam esse vniuersaliter veram, quod ad scopum nostrum sufficit. Vberius enim de hoc disputare, nec oportet, nec licet. Neesse tamen fuit, vt vniuersalem huius regulae veritatem impugnaremus, vt liberum nobis esset, determinare casus, quibus tantum ius et obligatio sibi inuicem responderent. Praetereaque multa afferri possunt, quibus probemus, pacta, certis sub circumstantiis considerata non esse iuris naturalis, nec absoluti nec hypothetici, sed inuentum solummodo iuris civilis ob rationes maxime politicas. Infra plura.

§. XII.

Diuersarum Specierum Iuris cogendi fundamentum alterum.

I. Ius cogendi quod competit ex lege.

Pergamus nunc ad alterum disputationis nostrae momentum, et demonstramus, *quando et quomodo ius cogendi nobis competit.* Omnes Iuris naturalis Doctores in eo conueniunt, ius nobis competere posse, vel immediate ex lege, vel mediante facto; si hoc, vel ex turbatione s. delicto, vel ex pacto. Quatenus distinctio haec accurate facta sit, inquirere nostrum non est. Attamen negare non possumus; hunc distinguendi modum, acquisitionis iurium ideam exhaurire. Fiat igitur applicatio ad acquisitionem iuris cogendi, et modus primus erit ex lege, seu quod idem est, ex statu. Vt eiusmodi ius cogendi oriatur necesse est, vt lex adsit, quae actionem quandam tanquam finem consequendum iubeat; iam vero posita obligatione ad finem, ponitur etiam obligatio ad media sufficientia. Sed qualia et quanta media adhibenda sunt? Quoad prius, nobis oratio est de iure cogendi, ergo malorum illatio vt medium sumitur, quoad posterius vero infra videbimus. Sic patri competit ius cogendi filium, vt fini educationis conuenienter agat, ex lege; nam qua homo et qua causa existentis filii obligationem habet educandi filium, ergo etiam ad media sufficientia obligatus est; filius vero obligatur ad obediendum patri, quia obligatus est, vt se felicem reddi patiatur,

quod a nemine magis expectare potest, quam ab ipso patre, qui tum experientia edoctus est, tum ex amore non committet, ne mali quidquam filio accidat. HOHEISEL Theses controuersae iuris nat. et gent. disp. V. Vbi Thes. I. Imperium parentibus in liberos competit immediate ex iure naturae, (nequaquam vero ob praesumptum aut tacitum pactum) obligantur enim parentes ad educationem liberorum, haec autem absque imperio fieri nequit. Porro si talis adest rerum status, in quo officia erga me et alium colliduntur, obligatus sum ad legem maiorem obseruandam, ad officia erga alium violanda, ad inferenda alteri mala, hoc est, competit mihi ius cogendi ex statu necessitatis.

Hunc iuris cogendi modum peropportune *iuris expletionem* vocare possumus, quae pro vnico suo fundamento habet, propositionem hanc: *qui obligatus est ad finem, obligatus etiam est ad media sufficientia*. Atque hic quidem canon est fundamentum generale, vnde tum omnia officia perfecta fieri possunt. Quilibet enim homo ad suam ipsius felicitatem, vt finem absolutum eumque summum obligatur ideoque etiam ad media sufficientia i. e. talia, sine quibus finem illum consequi nequit. Quare si nullis aliis mediis hoc fieri possit, coactiva adhibenda sunt vltimato. Conf. ADR, HOVTVYN Politica Generalis §. 3. Sic ius determinatum ex ratione dicimus ad media. Et in notis: Qui dat ius ad antecedens (quod est bonum, propulsatio mali) et qui ius dat ad finem, dat ius ad media, sic vis, dolus, licita.

§. XIII.

II. Ius cogendi quod oritur ex delicto.

Ex turbatione vel nuda vel delicto nobis ius oriri posse ad eogendum turbantem, vel delinquentem Doctores statuunt. Sed ius hoc iterum immediate fluit ex lege. Obligati scilicet sumus ad auertenda mala imminencia, hoc est, ad defendendos nos, ad amissam perfectionem recuperandam, hoc est, ad damni reparatio-

rationem postulandam, ad tuendam securitatem, iniuriasque aliorum prohibendas, hoc est ad puniendum. Atque haec quidem omnia obtinent, quia lex adest, quae sui ipsius perfectionem ut finem praecipit, qui sine defensione, sine damni reparatione, sine poena nec conservari nec augeri potest.

Iuris naturalis DD. separarunt huncce modum, ex turbatione scilicet acquirendi ius mala inferendi, a primo illo acquirendi modo ex lege seu ex statu, eiusque ratio fuit, quia ius hoc alii mala inferendi ne prius existere putarunt, quam cum factum alterius antecederet. Sed in ipso illo ex lege acquirendi modo, eiusmodi etiam hypothesis adesse debet, quae est, si in tali statu sum, ubi obligatio adest ad finem, adest etiam obligatio ad media sufficientia, cumque aliis mediis finis ille locum habere nequeat, habeo ius, durioribus mediis utendi ex lege, quam iuris expletionem vocavimus. At dicat quispiam, distinguendum esse, ius cogendi oriri posse ex lege vel immediate vel mediate, ad hunc vero modum pertinere ius cogendi, quod oritur ex delicto. Sed ea ipsa lex, quae praecipit, ut nos perficiamus, iubet etiam, ut mala, quae perfectionem nostram destruere possunt, avertamus. Atque sicuti non ad omnia officia nostra simul observanda obligati sumus, nisi prius antecedit certus rerum status, qui hanc vel illam obligationis nostrae expletionem desiderat, ita nec prius nos defendere etc. possumus, quam cum mala nobis ab aggressore immineant. Quare idem contendere voluit Excellentiss. DAN. NETTELBLADT in systemate elementari vniuersae iurisprudentiae naturalis. Halae 1767. §. 900.

§. XIV.

III. *Ius cogendi quod oritur ex pacto.*

Tertius denique modus acquirendi ius cogendi ex mente Doctorum est pactum, seu promissio reciproce acceptata. Promittit scilicet A factum quoddam, B acceptat promissionem, A iterum consentit in acceptationem et addam, ita, ut simul tradat ius, ipsi mala inferendi, nisi factum promissum praestet, quod quidam *efficacem*

B 3

accepta-

acceptationem vocant. Cf. *DARIES* l. c. §. 415. Sed concedam A
 voluisse, vt Bius perfectum habeat, et Beriam hoc ius in *to* suum re-
 cepisse, tamen omnino non concedere possum, ex pacto oriri ius
 cogendi. Rem ita accipe. Quicquid per pactum promittitur, vel est
 tale ad quod quis iam (imperfecte scilicet volunt Doctores) obli-
 gatus est, vt alteri praester, vel non; hoc impossibile est (§. X.)
 si illud, ne prius ad expletionem illius obligatus est, quam cum al-
 ter hoc indigeat. Recte enim omnis pacti fundamentum ponunt
 Doctores in auxilii praestatione. Conf. *DARIES* l. c. §. 393 seqq.
 Hoc auxilium postulare possum ac debeo vel nunc, quia illo nunc
 indigeo, vel non. Si prius non opus est pacto, quia iam ius co-
 gendi habeo ob statum necessitatis, si posterius, iterum non opus
 est pacto, quia nondum opus est iure cogendi. Porro nescio,
 qui fieri possit, vt promittens promissario ius mala sibi inferendi
 concedere possit, cum ipse illud non habeat. Iam a 10. 10 A.
 LANGIO incidenter hoc affirmatum esse videtur in dissertatione su-
 pra a me laudata §. 19. Vbi scil. *ad poenam capitis hominem ne-*
quicquam se posse obligare: ad poenam corporis afflictivam, ubi sa-
num et non mutilatum corpus seruari non possit, itidem obligationem
exulare. PUFFENDORF in *Iur. Nat. et Gent.* ex editione BAR-
 BEYRACII Lib. VIII. Cap. III. §. IV. n. 4. *de là il s'ensuit*, inquit,
qu'on ne peut pas dire proprement, que personne soit obligé de subir la
peine. Car l'obligation ne regarde, à proprement parler, que les
choses, aux quelles on doit se porter volontiers et de son pur mou-
vement. Porro LANGIVS, *perpende quaeso*, inquit, *essetne contra-*
dictorium? instinctum ad sanum corpus animumque seruandum ale-
re: finem proponere sibi status perfectionis, et non proponere. Vt
 autem paucis me explicem, ita res est comparata, vt scilicet ob-
 ligatio mihi insit, cuius expletio aut nunc desideratur, aut non,
 si hoc, adest obligatio, vt ita dicam in actu primo, et adest quo-
 que ius cogendi in actu primo; si illud adest obligatio in actu se-
 cundo. Huius expletio aut nullis aliis mediis, quam coactiuis
 fieri

feri potest, aut aliis; si hoc, adest obligatio in actu secundo, ius cogendi vero in actu primo, si illud, adest obligatio et ius cogendi in actu secundo.

Quid ergo? tota doctrina de pactis est inventum iuris civilis introducto statu civili ob rationes maxime politicas, quibus occasionem dederunt variae illae res, quibus homines in statu civili viventes indigent, quibus vero in statu naturali omnino non opus fuisset.

1. Quoniam igitur in statu civili ius cogendi non cessat, quoad exercitium solummodo ob rationes politicas in magistratum translatum est, necesse est, ut probetur, nos in eo esse statu, quo alterius auxilio indigeamus, quod optime fieri potest per promissionem ab altero nobiscum in finem factam. 2) Ne quis iniuria se affici per magistratum credatur, necesse est, ut ipse promittat, quando se malis affici velit, quod iterum fit per pactum. 3) Ne etiam temeritas iniuriaque civium a magistratu exercitium iuris cogendi petat, necesse est, ut alterius obligatio probetur, hoc est per pactum. Notari tamen debet, ipsum ius civile statuere, moraliter possibile esse debere objectum pacti, et malum quod inferatur, potissimum cerni in rebus, quibus salva existentia et sanitate indigere quis potest. Si in hoc casu contrarium fieret, esset contra ius naturae. Sed in hoc ne longiores simus, fusius alio tempore disputabimus. CARL. FERD. HOMMEL in diss. ius mundi uniuersale, scriptum elegans et plane nouum Lips. 763. negat etiam Cap. IV. pacta esse iuris naturalis, sed distinguit ius animalium et ius hominum, illud ius naturae, hoc vero ius gentium cum veteribus appellat.

§. XV.

Accuratio definitio Iuris cogendi.

Iam vero definitio iuris cogendi §. IV. data, accuratius eius modi formari debet, quod sit *obligatio mala alteri inferendi ad obligationis nostrae expletionem*. Definitionem hanc in conceptu formali veram esse, ex eo patet, quia datur finis, ob quem mala alteri inferendi obligatio adest; in conceptu objectivo autem veram esse, ea, quae antea diximus, demonstrant. Nam 1. non habemus

bermus ius nisi obligati simus §. X. 2. non adest ius mala inferendi, nisi ob iuris expletionem §. XII. sqq. 3. Vbi ius mala inferendi, ibi ius cogendi §. IV.

Cum multis in principiis a communi Doctorum sententia abhorreare videar, age, vt edoceamus, qualis sit series illa cogitationum, quae huc me perduxerit. Perscrutabar primum, quis sit hominis finis et quotuplex, vnus scilicet absolutus, plures hypothetici. Deinde cognoui, omnes obligationes meas ex fine meo absoluto et ex hypothetico necessario esse deducendas. Tum quemlibet hominem eundem finem absolutum, et obligationes inde resultantes necessario habere, eundem vero finem hypotheticum et inde resultantes obligationes contingenter habere, colligendum esse duxi. Tum denique quemlibet hominem individualiter spectatum, hoc est, cum fine suo absoluto et hypothetico cumque obligationibus suis inde proficiscentibus ad alterum individualiter spectatum retuli. Omnes hae meditationes, quas solummodo indicare hic volui, coniunctim sumtae effecerunt partem hanc nostri systematis, non adeo noui, vt ob nouitatem magis quam debuisset a me probaretur, aut a doctis hominibus plane reiiceretur. Velim tamen vt optimus quisque, cui difficile sit, de veritate demonstrationis nostrae sibi persuadere, ea, quae in medium protuli, vt dubia potius contra receptam sententiam tractet. Equidem nunquam committam, vt in opinionibus meis pertinacem me stare quis videat.

§. XVI.

Iuri renunciare quid? et num liceat?

Addamus adhuc quaestionem, an dentur casus, quibus iuri suo renunciare liceat? Renunciare iuri suo significare potest 1) omittere actionem, ad quam quis obligatus est, hoc fit vel ob collisionem officiorum aut non. Si hoc, non licet, quia adest necessitas agendi moralis, si illud, non minus obtinet necessitas moralis, vt lex maior obseruetur; 2) omittere actionem ad quam obligatus sum, hoc quaerere otiosum est. §. X. 3) omittere actionem

nem postulare ab eo, qui mihi obligatus est. Hic distinguendum, vtrum obligatus sim ad postulandum ab altero tale factum, an non; si illud, renunciatio moraliter impossibilis est, si hoc non opus est renunciatione. Quapropter patet, renunciationem iuris esse omissionem actionis, ad quam non obligatus sum, aut quia (si in concreto spectatur) omnino nulla nullo in casu adest obligatio, aut quia ob collisionem, ad oppositam actionem, maior obligatio adest. Hoc est, quod dicunt, iuri suo praeceptiuo nemo renunciare potest, bene tamen iuri permissiuo.

Minus itaque apta est distinctio illa, inter ius praeceptiuum et ius permissiuum, quia non datur actio, in concreto spectata, ad quam nulla addit obligatio h. e. nulla datur actio permissiuo. Ob collisionem autem obligationum eam actionem, ad quam minor adest obligatio, permissam esse, minus recte dicitur. Attamen verum est, distinctionem hanc in iure ciuili, nisi vnicum tamen maximum habere usum.

§. XVII.

Iuri cogendi nemo renunciare potest.

Patet itaque ex antecedentibus neminem iuri cogendi posse renunciare. Si enim ius cogendi ex obligatione ad finem oritur, semper est iuris praeceptiuo. Si vero plane cessat ob aliam fortio-riorem obligationem, renunciatione non est opus.

§. XVIII.

Quomodo ius cogendi exerceri debeat? modi generales.

Vltimum adhuc, quod pertractandum habui, restat, quomodo scilicet ius cogendi exerceri debeat. Dantur modi alii generales, alii speciales. Primo de generalibus. Regula nostra, vnde ceterae omnes deriuari debent, est haec: *si quis finem consequi alio modo nequeat, nisi vt mala alteri inferat, ad talia tantaque mala inferenda obligatus est, qualia et quanta sufficiunt ad finem istum obtinendum.* Propositionem hanc, nisi magis determinetur ac explicetur, fontem multorum errorum esse posse, cum praeuideam,

C

neccesse

necessè est, vt doceatur, tum qualia, tum quanta mala adhibenda sint, ad finem consequendum, tum qualis ille finis esse debeat, ob quem male agendi licitum sit, seu potius obligatio adfit.

§. XIX.

Finis hominis naturalis, absolutus, summus quis?

Omnes actiones finem habeant necesse est. Hic finis aut est in nobis met ipsis, aut in aliis. Si hoc, finis ille semper est hypotheticus, sin vero illud, aut absolutus aut hypotheticus esse potest. Finis absolutus omnium actionum humanarum spectat ad finem hominis absolutum, qui est *sui ipsius conservatio et perfectio animi, corporis et nexus corporis cum anima, et est finis naturalis et summus.* Non dari alium finem naturalem ex natura hominis potest demonstrari, nec dari alium altiorem, nemo hactenus demonstravit. Quare, cum de fundamento omnium obligationum naturalium quaeritur, ex hoc fine naturali, absoluto et summo petendum esse, existimauerim. Neque igitur probare possum, quod quidam Iuris naturalis Doctores, omne fundamentum obligationis ex idea summae perfectionis petendum esse putent, cum nihil fere agant, nisi ideam vagam et indeterminatam relinquunt, vnde cuilibet liberum est, se ad agendum determinare, quouis modo velit. Assentior igitur quodammodo b. WOLFFIO eiusque affectatoribus, a cuius doctrina recedendum esse nondum demonstratum est. Vt autem fusius me explicem, nec locus, nec tempus permittit.

§. XX.

Fundamentum diuersorum modorum, quibus ius cogendi exerceri debet.

Quapropter per naturam ideoque, si volumus ita loqui, per Dei voluntatem obligati sumus, vt nos metipsos, tanquam finem omnium actionum nostrarum spectemus, immo obligationum

num omnium. Vt itaque hunc consequamur, quilibet ad media sufficientia obligatur, ergo etiam ad mala alteri inferenda. Quantitatem autem malorum aliis inferendorum, ex dignitate, quantitateque obligationis, seu potius ex relatione actionis illius ad finem nostrum diiudicare debemus.

§. XXI.

Modus primus.

Primus igitur modus generalis, quo ius cogendi exerceri debet, est hic: *ad finem tuum absolutum seu essentialem obtinendum, ad quaeuis mala, nisi aliter consequi eum possis, alteri inferenda obligatus es.* Haec enim est summa obligatio, in cuius gratiam quaelibet exceptio licita et iusta est. Huc pertinet exempli loco, status extremae necessitatis, moderamen inculpatae tutelae.

§. XXII.

Modus secundus.

In collisione finis tui hypothetici cum alterius absoluto, tanta mala sunt licita, quanta, salvo tamen fine alterius absoluto, ad consequendum finem hypotheticum necessaria sunt. Exemplo sit stuprum violentum, praedo, fur nocturnus. In collisione finis mei hypothetici cum alterius absoluto hunc praefendum esse, ex eo demonstrari potest, quia, si duos hominis fines naturales contendere volumus, post conseruationem sui ipsius, conseruationem totius generis humani secundus finis est, ad quem et natura stimulat, et, licet nostri nihil intersit, tamen in ciuitate Dei lex est, quae rationem, ut cognoscendi principium agnoscit. Diiudicari ex hoc potest, quod *DARIES* l. c. §. 622. *COR. II.* et §. 628 §. 575. *COR. III.* affirmare voluit.

multa contraria in iure criminali statui, haud ignoro, sed aliud est iuris positiui, aliud iuris naturalis. Conf. *GE. AD. STRVVIVS*

in diff. de vindicta priuata. HENR. SIEVERTZ in diff. de nonnullis, quae ob necessitatem licita falso iudicantur. Lips. 1696. §. 5. Vbi contra GROTIUM, qui *pudicitiam*, secundum gentium opinionones, *vitae aequiparandam* censet, nefas esse contendit, pro defensione pudicitiae occidere iniustum atque violentum eiusdem inuasorem, si ea alio modo seruari nequeat. Porro IDEM l. c. §. 6. necessitas, inquit, non largitur nobis ius defendendi facultates, quibus vita sustentatur, cum occisione inuasoris. GUNDLING l. c. Cap. IX. §. 15. Perspicuum est, quam hic absone philosophentur, qui laedentis caedem et res inter se comparant ablatas, vel aufe-rendas.

§. XXIII.

Modus tertius.

In collisione finis tui hypothetici, cum alterius hypothetico, saluo tamen alterius absoluto, omnia mala licita sunt, ad consequendum finem tuum hypotheticum. Ex hoc fundamento diiudicari poterit, quae Excell. SCHÖTT l. c. 9tes Stück p. 823. obuiere voluit: *armer Schuldner! der Gläubiger darf dir also seine Schuldforderung nicht erlassen, so gerne er auch wolte. Denn er ist so gar verbunden, dich bis aufs Hemde auszuziehen.*

§. XXIV.

Quomodo exercendum sit ius cogendi, ad obtinendum finem hypotheticum, et quidem in collisione officiorum erga alios.

Quid vero? si finis ille, ad quem naturaliter obligati sumus, sit alius hominis conseruatio et perfectio. Ad hanc dari obligationem naturalem, secundum principia omnis philosophi et secundum §. XXII. extra omne dubium positum est. Iam ponamus duo officia erga alios in collisione esse, tum regula iuris naturalis hic obtinet; *ad maiorem perfectionem adest obligatio*, seu, vt alii volunt, ex idea perfectionis obligatio nostra determinanda est.

Apparet

Apparēt igitur principium Iuris naturalis, quod quidam in idea perfectionis ponunt, esse solummodo principium, quoad obligationes erga alios, ideoque non adaequatum principium totius iurisprudentiae naturalis. Ex hoc principio decidi sine dubio potest quaestio, quo in casu iusta adsit causa, belli pro aliis suscipiendi; porro, qui fieri possit, ut alterum cogere possimus ad observationem obligationis erga se ipsum, ad sui conseruationem et perfectionem, licet non necesse est, ut simus ipsi iudices, sicuti quidam obiecerunt. Conf. FEDER l. c. §. 304. *Man darf die Menschen zu dem was gut, und also innerlich Pflicht ist, zwingen, wenn durch die Verletzung dieser Pflicht nach aller Wahrscheinlichkeit mehr Böses gestiftet werden würde, als durch den Gebrauch derjenigen Gewalt, ohne welche diese Pflicht nicht erfüllt worden würde.*

§. XXV.

Modi speciales, quibus ius cogendi exerceri debet, et quidem de primo fundamento, scil. quoad statum.

Quod ad modos speciales, quibus ius cogendi exercetur, attinet, respiciendum est, tum ad statum, in quo sumus, tum ad quantitatem malorum, quae inferenda sunt. Quoad prius status ille est vel talis, quo mala nobis imminēt, vel talis, quo iam illata sunt. Si ab aggressore mala nobis imminēt, ea vel auerere studemus malis contrariis, vel non; si hoc effugere, si illud, nos defendere dicimur. Mala ratione defensionis inferuntur, vel quia aggressor iam conatu efficaci fertur, ad nos laedendos, vel non. Si hoc laesionem anteuertere, seu praeuenire, vocant, si illud, se defendere in specie audit. Iam applicetur principium iuris cogendi, quod iuris expletionem vocauimus, et verae sunt propositiones sequentes:

- I. *Quoties malo imminenti effugere possumus, toties iniusta est defensio.*
- II. *Quoties in aggressore nondum conatus efficax est, nobis mala inferendi, toties anteuertenda est laesio.*

C 3

III. Quor

III. *Quoties in aggressore est conatus efficax, ad nos laedendos, toties ad nos defendendos obligamur.*

Sed quanta mala inferenda sunt? Semper minima, talia tamen, quae ad finem consequendum sufficiunt. Quare nunquam aggressorem necare iustum erit, nisi vitae nostrae periculum certum, aut maxime probabile adsit.

§. XXVI.

De poena et vindicta.

Sin vero in illo statu sumus, ubi mala iam illata sunt, aut obligati sumus, ut damnum ex laesione reparemus, aut non. Si hoc, non habemus ius cogendi, si illud, vel damni reparatio possibilis est, vel non; si hoc, nullum adest ius cogendi, quia ad impossibilia non datur obligatio, si illud, adest obligatio ad postulandam damni reparationem, quod fieri potest, vel sine mediis coactiuis, vel non. Si illud, non habemus ius cogendi, si hoc, habemus. Mors vero laedentis nullo modo damni reparationis species esse potest. Aliud igitur fundamentum quaerendum est, ex quo determinari possit, quando liceat necare laedentem.

Vindictam iuri naturae repugnare multi demonstrare voluerunt, sed determinandum hic est, quibus in casibus obuenire possit. Generatim solummodo notemus, eum exercere vindictam, qui mala infert, aut solummodo eam ob causam, quia laesus est, aut ut damnum reparetur, cuius reparatio impossibilis est. Quid de quavis sentiendum sit, satis apparet.

§. XXVII.

De sine poenarum.

Obligati etiam sumus, ut eo nos redigamus, quo nulla mala nobis imminet, hoc est, ut in plenariae securitatis statum nos vindicemus. Fieri hoc debet, vel quia laesiones imminentes adsunt, vel non. Si hoc semper adest obligatio, ut nobis pro-

prospiciamus, si illud, laesiones imminentes, vel iam praesentes sunt, vel futurae; si praesentes, defensio (in sensu generali scil.) obtinet, si futurae, tales sunt, vel quia iam ab illo, a quo imminet, laesi sumus, vel non, si illud punire eum dicimus, si hoc defensio (in sensu gen. scil.) obtinet.

Multiplicem poenarum scopum Eruditi docent, sed aliud est iure civili, aliud iure naturali. Audiamus tamen. Scopus poenae, qui est, ut violator legis emendetur, idem est, ac mala ei inferre, a quo laesiones nobis imminet, ne amplius nos turbet. Alter scopus ex mente illorum est, ut alii ab iniuriis nobis inferendis prohibeantur. Sed hic modus puniendi ne prius locum obtineat, quam cum eadem mala ab aliis nobis imminet, a quorum iniuria nos arcere tenemur. Erunt tamen casus, quibus talis poena non erit licita, sed potius debemus aggredi ceteros, a quibus dicta mala imminet.

§. XXVIII.

De poena, quae vi imperii competit.

Neque etiam hic omittenda est alia poenae species, quae maxime cernitur in imperio, quod vni personae in alteram competit. Vnicum imperium, quod a natura personae competit, est illud, quod pater habet in liberos. Per naturam enim obligatus est pater, ut liberos, quos procreavit, educet, hoc est, ut actiones liberorum ira dirigat, ut felices evadant homines. Quod si igitur nullo alio modo ad agendum determinari possint liberi, necesse est, ut pater mediis coactiuis utatur, hoc est, poenas irroget, et tales quidem, sine quibus finis obligationis obtineri nequit. Ex hac obligatione patris, seu ut alii volunt, ex hoc iure patris, liberorumque obligatione, quod patriam potestatem vocant, ius vitae et necis deducere velle, Iuri naturae e diametro oppositum est. Quatenus porro capiti familiae in societate herili ius puniendi competat, hic non inquiramus. De hoc enim genere locuturus, tum principia de obligationibus ex pacto obuenientibus, tum de iure belli ac defensionis applicare debet.

Alias

Alias praeter paternam dari societates a natura constitutas, nemo ha-
ctenus ita, ut debuisset, demonstravit, nec rationem inuenio,
cur plures contendam. Quod autem ius puniendi attinet, multi
vapularunt, qui, omne puniendi ius ex imperio deducendum esse,
existimant, cum falsitas huius assertionis ex principiis, tura iuris
ciuilis, tum iuris naturalis sole clarius appareat.

§. XXIX.

De reliquis iuris cogendi speciebus.

Cum retorsio, repressaliae, talio species iuris belli, seu iu-
ris cogendi sint, omnia, quae de his afferre possumus, aut ad
ius defensionis, aut ad ius puniendi redeunt. Fusius autem hoc
exponere, nec tempus, nec disputationis cancelli permittunt.

§. XXX.

Fundamentum alterum, quoad quantitatem malorum.

Prima regula.

Quod denique ad quantitatem malorum, ad quae inferen-
da obligatus quis esse potest, attinet, volunt plurimi iuris natura-
lis DD. ut sequentes regulae obrineant, quarum prima haec est:
Malum, quod occasione defensionis inferitur, sit laesioni aequale. Sed
relatio, unde quantitas horum malorum dimetienda obvenit, non
est quantitas laesionis imminens, sed potius finis ille, quem de-
fensionis ope consequi volumus, et ex ipso hoc mala illa, ut
media sufficientia dimetienda sunt. Quare, si alia quaedam, con-
venientiorque regula scribenda foret, hanc potius nominemus:
*tanta mala in defensione inferre iustum est, quantis aggressor in enim
statum redigitur, ne laesionem illam imminens possit inferre.*
Quem vero fugit, hanc ipsam regulam nullam aliam esse, quam
illam, quae Iuris expletio a nobis vocatur, magis solummodo
determinatam.

§. XXXI.

§. XXXI.

Altera regula.

Alteram, quam statuunt, hanc esse volunt: *Poena sit damno illato proportionalis.* Sed distinguatur poena, quae ex iure defensionis oritur ab illa, quae ab imperio dependet. Illa statuenda est, pro qualitate defensionis §. XXV. seqq. haec vero pro quantitate obligationis, actiones eius, in quem imperium competit, dirigendi.

§. XXXII.

Tertia regula.

Tertia denique est: *Reparatio damni sit damno illato proportionalata.* Quam si generalius exprimere velis, haec euadet: *ad id non maior adest obligatio, quam quae adest.* Quis vero non vider, hanc regulam nullam nouam aut specialem quandam esse, sed potius talem, quae in quolibet obtinendo fine, ac obseruando officio obriner, verbis solummodo diuersam. Plures hic recensere possemus, si opus esset ea, quae supra allata sunt, aliis solummodo verbis exprimere.

§. XXXIII.

Ius cogendi, quomodo in statu ciuili spectari debeat.

Atque haecenus quidem ius cogendi, quomodo et quatenus a natura seu in statu naturali competat, et exerceatur vidimus, nunc quoque addendum nobis est, quomodo in statu ciuili obtineat. Status ciuillis ea est ratio, vt, cum securitatis finis summus et fere vnicus sit, quilibet cuius proprio iuris cogendi exercitio renunciet, illudque in superiorem et magistratum transferat ita, vt quoties defensionem poenamque rerum nostrarum conditio postulauerit, ille auxilio suo praesto sit. Iam vero, si quid diuersi in iuris cogendi exercitio in statu ciuili accidat, hoc
D
potius

potius ex differentiae caractere diiudicari debet. Spectari scilicet potest integra ciuitas vt persona moralis, cuius membra sunt ciues. Ciues vero ipsi etiam singuli, vt personae physicae spectari possunt ac debent, hoc est, ciues spectantur aut qua tales, qua socii, aut qua homines. Si prius nullum ius cogendi habent, sed illud, quod in defensione et in poena exercetur, tota ciuitas, vt corpus laesum iure proprio exercet; si posterius aut per magistratum exerceri potest, si deber, aut non, si hoc ipsi exercemus, quasi viueremus adhuc in statu naturali, si illud magistratus nostro nomine exercet.

§. XXXIV.

Conclusio.

Breuis haec meditatio sufficiat ad demonstrandum, quale sit ius cogendi in statu ciuili. Reliquatum ex iure sociali vniuersali, tum in specie ex iure ciuili vniuersali deducenda sunt. Fustus ea, quae dicta sunt, exponere; vltra limites disputationis est. Satisfecimus nobis ipsis, si ea, quae de fundamento iuris cogendi attulimus, a bonis doctisque viris probarentur.



V I R O
PRAENOBILISSIMO AC DOCTISSIMO
AMICO SVO DILECTISSIMO

S. P. D.

LVDOVICVS GVILIELMVS COMES DE GESSLER,

SILES.

O P P O N.

*S*i quid est, quo maxime delectemur, est sane hoc, habere amicos. Nihil enim jucundius, nihilque dulcius est, quam habere, quibuscum omnia audeamus sic loqui, ut nobiscum. Sed nolo hic celebrare laudes amicitiae, id potius agam, quod ad officium meum pertinere putavi. Gratulor TIBI igitur AMICISSIME BESEKE de summis in Philosophia Honoribus in TE conferendis, et opto, ut fructus TVAE industriae capias quam diutissime. Quomque et mihi dissentientis munus contra doctam TVAM dissertationem demandare volueris, agnosco in eo quidem singularem TVAM in me amicitiam, sed si expectationi TVAE non satisfecerim, cogites quaeso, me adhuc esse tyronem in juris scientiis. Quod reliquum est, TE rogo, ut me amare pergas. Vale; resque TVAS age semper feliciter. Dabam Halae decimo Quarto Calendarum Maji. MDCCLXXII.

D 2

CANDI.

CANDIDATO ERVDITO

IO. CHRISTIAN FOERSTER.

Non mori, sed verissimae meae in **TE** amicitiae has litteras attribuas. Perplacuit mihi inde ab eo tempore, quo **TE** noui, ingenii praestantia, eruditionis copia et vitae humanitas, quibus virtutibus **TE** bonis omnibus probauisti.

Neque diu latere potuerunt hae **TVAE** virtutes, sed iam in academia **Via-**drina, ubi per quatuor annos iurisprudentiae operam dedisti, ita declarauisti **TVAM** dexteritatem, ut plures forent, qui, si filios **TVAE** curae ac gubernationi committerent, se illis optime prospexisse, arbitrabantur, et ita quoque apud nos per in-segrum annum laudabiliter egisti.

In scientiis tum philosophicis, tum iuridicis, quas maximo impetu et seruore omnes traicauisti, in oculis semper praecipue habuisti nobilissimam illam iurisprudentiam, sine qua vel omnis speculatiua philosophia, quando haec sine adpiciatiua ut apex eruditionis habetur, ieiuna ac non utilis satis, et vel omnis positina iuris doctrina superficaria magis, quam solida esse debet scientia. Haud contentus iis, quae in scholis docentur, ipse cogitauisti, et fere omnium, qui cum laude versati sunt in iure naturali, systemata tam familiaria **TIBI** reddidisti, ut largam haberes materiam, cogitandi, emendandi et in veros altiarum disciplinarum usus conuertendi. Libellus, quem **TV** mihi obrulisti, et ego **TIBI** sine ulla mutatione reddidi, quemque, ut certissime spero, solus defendes, profecto est, clarissimum documentum, **TE** de iure naturae opinionibusque **DD.** plus cogitauisse, ac plerique solent, hinc et materiam **TIBI** sumisti arduam ac explicatu difficiorem, et laudabilissimum **TVVM** est consilium, ea, quae contrarius modo in hoc libello a **TE** edocta sunt, alia occasione enodarius explicandi.

Faxit Deus immortalis, ut **TIBI** felices sint supremi in philosophia honores, qui **TIBI** nuper post superatum egregie examen ab ordine nostro decreti sunt, et quos in **TE** publice conferam, postquam hanc **TVAM** dissertationem aduersus Illustrissimi, Generosissimorum atque Doctissimorum Aduersariorum obiectiones propugnaueris. Ex animo opto, ut **TIBI** sint hi honores fecunda opportunitas, de aliis bene merendi, ut sint incitamentum ad **TVAM** eruditionem magis magisque perficiendam, ut sint denique modus inlarefcendi ita, ut viam **TIBI** sternas ad veram omnis generis felicitatem. Mei, **AMICISSIME BESEKE**, vix memor, neque amare nunquam intermitte. Ita vero res **TVAS** age feliciter. Vale. Ser. in Acad. Frider. a. 22. April MDCCLXXII.

VIRO

V I R O
PRAENOBILISSIMO ATQVE DOCTISSIMO
AMICO SVO SVAVISSIMO

S. P. D.

GVILIELMVS ALBERTVS DE KARSTEDT.

FRIGNIZIENSIS

O P P O N E N S.

Esti ego quidem minime sum ad laudes TVAS effereudas accommodatus, tamen mutuae nostrae amicitiae, TVAEque erga me benevolentiae esse, putavi, amplissimam TVAM, in nobilissimis scientiarum generibus, eruditionem, enarrare, si minus exornare possum. TIBI enim contigit, quod haud scio, an omnibus, ut philosophiam, tanquam matrem et reginam artium liberalium cum iurisprudencia vinculo coniunxeris arctissimo; ita ut hodierna luce summae illius scientiae dignitates, in TE conferri debeant, et paulo post ad huius supremos gradus ascensurus sis. Quid vero multa? tantum est ingenii TVI flumen, tanta solidissimae eruditionis vis atque copia, ut animi TVI dotes nemini unquam esse possint incognitae. Superest itaque, ut TIBI gratuler laeterque de adipiscendis honoribus. Gratulor auditoribus, qui TE in posterum praeceptorem habebunt; gratulor denique mihi, quem testem solennis huius actus esse voluisti, TEque rogo obtestorque, ut me in posterum amore TVO prosequaris. Vale.

E

VIRO

V I R O
PRAENOBILISSIMO ATQVE DOCTISSIMO,
SVMORVM IN PHILOSOPHIA HONORVM
CANDIDATO DIGNISSIMO

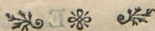
S. P. D.

AVGVSTVS GVILIELMVS DE BISMARCK

ECCLESIAE CATHEDRALIS BRANDENBVRGENSIS CANONICVS MINOR.

O P P.

*Non est, nec mearum partium esse debet, quod in TE laudandò sim verbo-
sor. Nam nec verecundiam TVAM offendere, nec nota narrare le-
cturis mihi proposui. Animi enim TVI dotes singulares, solidam ac
profundam TVAM eruditionem, non solum in philosophia, sed etiam
in legum scientia, omnibus satis cognitam esse, persuasum habeo. Gra-
tulator TIBI non solum, de elegantissimo illo specimine Iurisprudentiae
naturalis, quod edidisti, quoaque docte pariter ac solide publice defen-
des, sed etiam de summis in philosophia postea in TE conferendis ho-
noribus. Gratias TIBI ago, quas possum, maximas pro TVO erga
me amore ac benevolentia ista, qua dissentientis munus mihi demandare
voluisti, quod eo lubentius suscepi, cum simul occasionem nactus sim,
palam TIBI demonstrandi, quantum TE colam quantaque TE amici-
tia complectar. Summum numen TE saluum atque incolumem esse iu-
beat ad Nestorios usque annos. Ita vale, resque TVAS semper felicit-
ter agè, meque uti hucusque fecisti, amare perge. Dabam Halae Mag-
deburgicae d. XXI. April. MDCCLXXII.*



ULB Halle

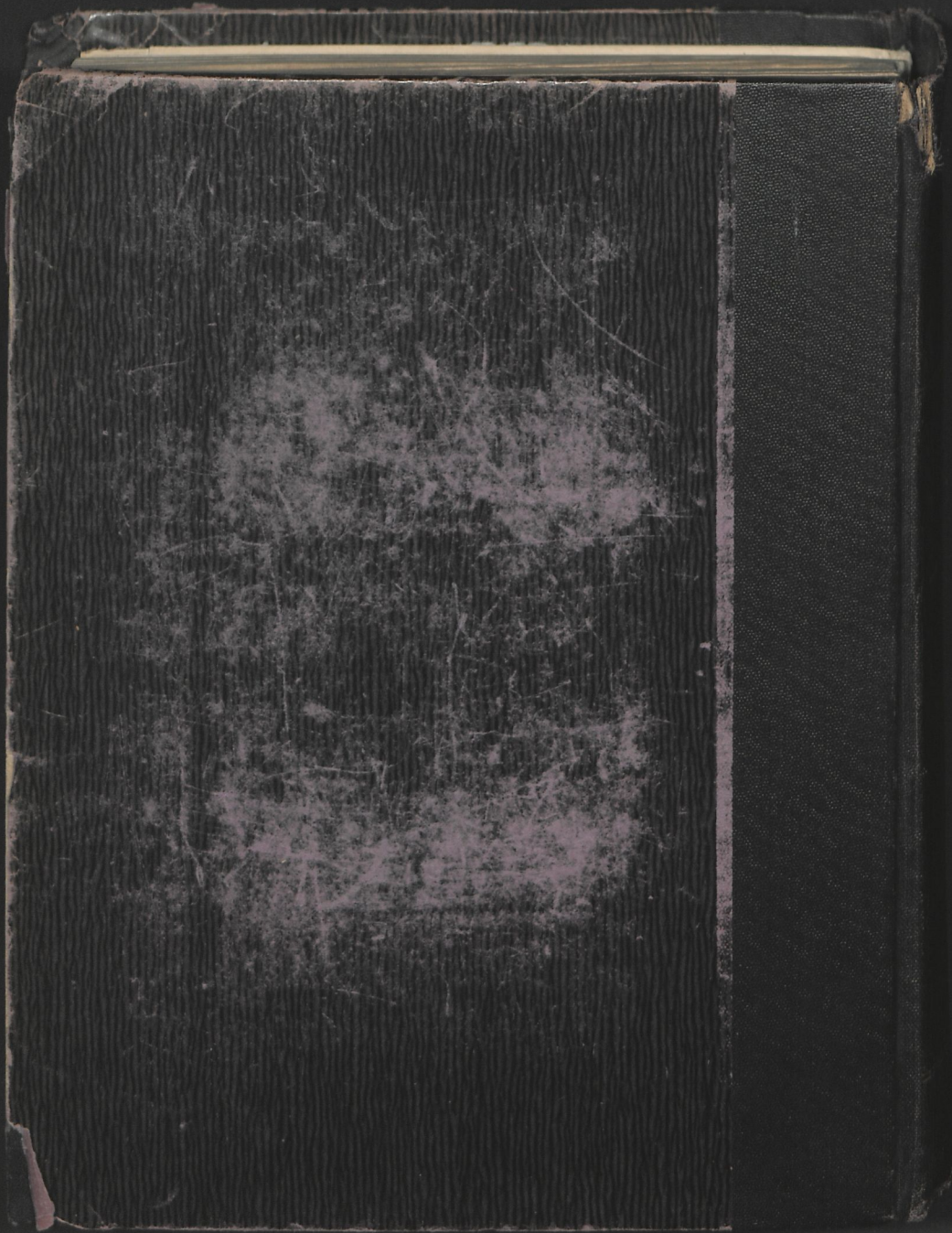
3

002 169 592



sb







Farbkarte #13

B.I.G.

2.8.1.
7

1772
4

7

DISSERTATIO INAUGVRALIS IVRIS NATVRALIS
DE
IVRE COGENDI



QVAM
AVCTORITATE
EXCELLENTISSIMI PHILOSOPHORVM ORDINIS
P R A E S I D E
IOANNE CHRISTIANO FOERSTER

PROFESSORE PHILOSOPHIAE PVBLICO ORDINARIO
ORD. PHIL. H. T. DECANO

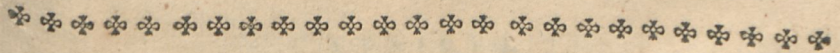
9:50

PRO
SVMMIS IN PHILOSOPHIA HONORIBVS
RITE OBTINENDIS

DIE XXV APRILIS MDCCCLXXII.

PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI SVBIIICIT
AVCTOR

IOANNES MELCHIOR GOTTLIEB BESEKE
BVRGO - MAGDEBVRGICVS.



H A L A E

TYPIS FRIDERICI AVGVSTI GRVNERTI.

